

УДК 339.923:061.1ЄС(477):338.43

Губенко В.І., д.е.н., професор

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ В АСПЕКТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз виробництва валової продукції України і АПК, їх експортну складову, виробництва основних видів продукції сільського господарства та експортно-імпортних операцій, динаміки структури зовнішньоекономічної діяльності АПК з інтеграційними угрупованнями країн світу, динаміки виробництва, зовнішньоторговельних операцій, експорту, імпорту, сальдо, внутрішніх балансів. Досліджено експорт основних видів продукції, світові ціни на неї та втрати, понесені країною через низьку конкурентоспроможність її і в зв'язку із диференціацією цін. Встановлено, що для розбудови конкурентоспроможної економіки сільського господарства та України в умовах, що склалися, можливі при створенні для України "Нового плану Маршалла", в реалізації якого мають бути зацікавлені наші європейські партнери, тому що успіх України матиме велике значення для розвитку всієї Європи і не тільки її.

Ключові слова: конкурентоспроможність, експорт, імпорт, сальдо, коефіцієнт покриття, тенденції, країни ЄС, Азії, СНД, Африки, "Новий план Маршалла" для України.

Gubenko V.

THE DEVELOPMENT OF PRODUCTION AND INTEGRATION PROCESSES IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

In the article the gross production in Ukraine and agriculture, their export component, production of basic agricultural products and export-import operations, the dynamics of the structure of foreign trade activities of AIC with integration associations of the world, the dynamics of production, foreign trade, exports, imports, balance, internal balances are analyzed. The export of products main kinds, world prices for it and the losses suffered by the country due to the low competitiveness of its products, and in connection with the differentiation of price are investigated. It was determined that for the development of a competitive agricultural economy and Ukraine's current conditions are possible by creating for Ukraine "New Marshall Plan" in the implementation of which should be interested in our European partners, because the success of Ukraine will be of great importance for the development of the whole Europe and not only for it.

Keywords: competitiveness, exports, imports, balance, coverage ratio, trends, EU, Asia, CIS, Africa, "New Marshall's Plan" for Ukraine.

Губенко В.И.

РАЗВИТИЕ ПРОИЗВОДСТВА И ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

В статье проведен анализ производства валовой продукции Украины и АПК, их экспортную составляющую, производства основных видов продукции сельского хозяйства и экспортно-импортных операций, динамики структуры внешнеэкономической деятельности АПК с интеграционными объединениями стран мира, динамики производства, внешнеторговых операций, экспорта, импорта, сальдо, внутренних балансов. Исследованы экспорт основных видов продукции, мировые цены на нее и потери, понесенные страной в связи с низкой конкурентоспособностью её товаров и в связи с дифференциацией цен. Определено, что для развития конкурентоспособной экономики сельского хозяйства и Украины в сложившихся условиях возможны при создании для Украины "Нового плана Маршалла", в реализации которого должны быть заинтересованы наши европейские партнеры, потому что успех Украины будет иметь большое значение для развития всей Европы и не только ее.

Ключевые слова: конкурентоспособность, экспорт, импорт, сальдо, коэффициент покрытия, тенденции, страны ЕС, Азии, СНГ, Африки, "Новый план Маршалла" для Украины.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Україна свідомо зробила свій вибір на користь європейської інтеграції і має намір стати в найближчий час асоційованим

членом Європейського Союзу. Як частина єдиного європейського економічного простору Україна буде більш впевнено реалізовувати плани, опираючись на об'єднані ресурси. Засвоївши на практиці принципи інтеграції, вона зможе успішно приймати участь в існуючих і майбутніх інтеграційних процесах, а сформувавши міждержавні інфраструктури, що забезпечують реалізацію принципів функціонування Європейського Союзу, підключатись до світових інфраструктур у таких сферах як сільське господарство, транспорт, енергетика, торгівля, фінансово-банківська система та робоча сила. Інтеграція України в ЄС – це переміщення її з периферії в ядро світової економіки, а нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін між ядром світової економіки, яким є ЄС, та периферією, куди віднесено Україну розвинутими країнами світу, характеризується втягуванням периферійних країн у пастки сировинної спеціалізації та зовнішньої заборгованості. Європейська інтеграція для України – це залучення іноземних інвестицій, сучасних технологій, підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг, розширення з країнами ЄС експортно-імпорتنих операцій, включаючи продукцію сільського господарства. Сільське господарство країн ЄС підтримується завдяки двом механізмам: втручання у ринковий процес (ринкові інтервенції) і структурній підтримці.

Загальновідомо також, що право і стандарти ЄС підтримують розвиток малого бізнесу в сільському господарстві як важливого елементу ринкової економіки, тому членство в Євросоюзі буде сприяти розвитку малого бізнесу в Україні, включаючи сільське господарство, а не його руйнування. Незалежно від членства України в тих чи інших інтеграційних угрупованнях оздоровлення економіки України вимагає корінної реструктуризації, в процесі якої окремі підприємства, а можливо і галузі, що є неконкурентоспроможними і наукоємними, будуть ліквідовані. Це тяжкий шлях, який у свій час пройшла значна кількість європейських країн, таких як Бельгія, Великобританія, Франція, Німеччина, Прибалтійські країни, Польща. Використовуючи переваги членства в ЄС, ці країни переборювали кризові явища в своїй економіці з допомогою економічно обґрунтованих і соціально орієнтованих програм, звертаючи збиткові галузі і здійснюючи реструктуризацію виробництва на базі сучасних технологій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню проблем, пов'язаних із розвитком аграрного виробництва та процесами інтеграції в глобальному та регіональному, включаючи євроінтеграцію, аспектах присв'ячені праці багатьох зарубіжних [2, 5, 6, 7, 8, 9] та вітчизняних учених [1, 3, 4, 10] і потребують подальшого аналізу й опрацювання з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної аграрної економіки та змін і подій, які відбуваються на Сході України. Теоретичний і практичний інтерес до цих питань обумовлений тим, що розгляд проблем, пов'язаних з масштабами розвитку виробництва та інтеграційних процесів і якісними характеристиками входження України у Європейський Союз, розглянуто начебто всебічно і в різних аспектах. Але розглядаючи поняття «національні економічні інтереси» і виникаючі у формуванні цих інтересів ускладнення, пов'язані з відторгненням Криму та військовими діями на Сході України, необхідно відмітити, що центральний стан цих інтересів у системі національних інтересів має визначатись абсолютною пріоритетністю.

Завдання щодо збереження та підвищення якості життя однієї із найдавніших європейської і світової цивілізації – української держави та її народу. Усвідомленням цих інтересів має бути безперервний і заперечливий процес виявлення довготермінових цілей, в яких беруть участь всі громадяни та організації нашої країни, європейська та світова спільноти, тому їх не можливо виразити в усій повноті. На їх формування не варто дивитись, як на завдання, яке достатньо виконати один раз [1].

Цілі статті. Дати теоретичне обґрунтування необхідності розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції в аграрній сфері економіки України, обґрунтувати необхідність синхронізації процесів подальшого розширення економічної співпраці з країнами Європейського Союзу та іншими економічними угрупованнями країн світу. Здійснити аналіз розвитку АПК за 1990-2014рр., їх зовнішньоекономічну діяльність, його експортні складові. Дослідити стан зовнішньоекономічних відносин АПК за 2000-2014 рр. та їх ефективність в розрізі країн світу, здійснити розрахунки втрат аграрним сектором України у 2014 р. в порівнянні з 2012 р. по основних позиціях УКТ ЗЕД. Визначити пріоритетні напрями розвитку виробництва та експорту продукції аграрного сектору економіки України. Для досягнення поставленої цілі статті застосовувались такі наукові методи: історико-логічний, монографічний, діалектичний, структурного аналізу і синтезу, абстрактний, узагальнень і порівнянь. Матеріалами дослідження слугували наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених щодо теоретико-методичних основ інтеграційних процесів, звіти про стан виробництва та зовнішньоекономічних відносин України і її галузей за 1990-2014 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічна криза, найбільш вдаривши по фінансовій системі та металургійному комплексу і доходах населення, продовжує нарощувати безробіття, посилюючи тиск на бюджетну сферу, пригнічуючи інвестиційну активність, призвела до значних втрат та спаду виробництва ВВП у 2014 р. в порівнянні з 2013 р. на 25,4% і втрат Україною зовнішніх ринків та зниження доходів у бюджет від експортних операцій. Експорт продукції національної економіки у 2014 р. знизився в порівнянні з 2013 р. на 15% – з 63,31 млрд дол. США до 53,97 млрд дол. США. В Україні тільки Агропромисловий комплекс за останні 15 років продовжував нарощувати виробництво і експорт продукції відповідно в 1,91 та 10,76 разів, збільшивши додатне зовнішньоторговельне сальдо з 587 млн дол. США у 2000 р. до 10,6 млрд дол. США у 2014 р. або у 18 разів.

Таблиця 1

Динаміка виробництва валової продукції та питома вага експорту у ВВП України і АПК (2000-2014 рр.) млрд. грн, млрд дол. США

Показники	2000р.	2005 р.	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. в % до 2000 р.
ВВП України (грн)	170	425	930	1412	1567	*
(дол. США)	31.25	83.0	117.0	176.7	131.9	422
ВВП АПК (грн)	60.5	95.0	195.0	252.7	252.9	*
(дол. США)	11.12	18.55	24.55	31.60	21.30	191
ВВП АПК в структурі ВВП України (%)	35.6	22.3	21.0	18.0	16.6	*
Експорт України	14.57	34.23	51.40	63.31	53.97	370
Експорт АПК	1.58	4.67	10.2	17.35	17.02	1077
Експорт в структурі ВВП України, %	46.62	41.20	43.90	35.80	42.10	*
В структурі ВВП АПК, %	14.20	25.18	41.50	54.90	79.90	*
Коеф. покриття по Україні	0.98	0.95	0.89	0.82	1.025	*
Коеф. покриття по АПК	1.59	1.63	1.69	2.03	2.65	*
Середньорічний курс дол. США (грн)	5.44	5.12	7.94	7.99	11.88	*

Джерело: розраховано з використанням моніторингів економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК за 2000-2014 рр. [12-13].

При цьому коефіцієнт покриття в АПК систематично зростає від 1,59 до 2,65 у 2014 р. Коефіцієнт покриття по національній економіці України за досліджуваний період 2000-2014 рр. був від'ємним і складає від 0,82 у 2013 р. до 0,98 у 2000 р. Тільки у 2014 р. коефіцієнт покриття по національній економіці був додатним вперше за останні 15 років і склав 1,025 (табл.1), завдяки тому, що зовнішньоторговельне сальдо АПК, як завжди було додатним і склало у 2014 р. 10,6 млрд дол. США, тому було недопущено зниження цього показника по економіці України у 2014 р. до 0,82 (табл. 2).

У зовнішньоекономічній сфері галузь не зможе нарощувати фізичні об'єми експорту найбільш визначних для неї видів продукції не тільки у зв'язку із стагнацією та зниженням її виробництва, а й тому, що очікувані в найближчі роки порівняно не високі темпи зростання світової економіки, включаючи розвинуті країни, будуть стримувати попит на сировину і низькотехнологічну продукцію. При замороженому попиту збільшити поставку товарів на експорт Україна зможе, потіснивши конкурентів, що проблематично, якщо не застосовувати демпінг, який після девальвації гривні буде в певній мірі можливим. Зменшення виробництва та експорту здатне спровокувати негативні процеси в національній економіці.

Виробництво основних видів продукції сільського господарства мало тенденцію до зростання за винятком молока і м'яса у зв'язку із зменшенням поголів'я худоби (табл.3). В найближчій перспективі (2015–2016 рр.) сільське господарство буде позбавлене можливості подальшого нарощування як в цілому валової продукції, так і по окремих її видах у зв'язку з недостатністю кредитування в період весняно-польових робіт 2015 р., в галузі тваринництва – через зменшення поголів'я худоби і свиней (табл. 3).

При цьому необхідно також врахувати ситуацію, що склалася з цінами на основні види експортної продукції АПК в 2014 р. у порівнянні з 2012 р., в результаті чого Україна втратила 4204 млн дол. США (табл.5). Експортні ціни в розрахунку за 1 тону знизилась в доларах США на: м'ясо та субпродукти – на 831, в т. ч. яловичину охолоджену – 1533, свинину охолоджену свіжу – 1771, м'ясо птиці – 217, молокопродукти всього – 511, з них: масло вершкове – 57, яйця птиць – 53, зернові злаки всього – 57, в т.ч. озиму пшеницю – 54, жито – 80, ячмінь – 67, кукурудзу – 58, гречку – 13, сою – 54, насіння рапсу – 180, олія всього – 280. Крім того, втрати від диференціації цін у 2012 р. склали 4429 млн дол. США, у 2014 р. – 3292,4 млн. дол. США (табл.4). Ситуація в наступні роки, виходячи з викладеного, може повторитись та ускладнитись ще більше.

Розбудова конкурентоспроможного, стабільного і прогнозованого у тенденціях сільського господарства, як і всієї економіки України, за умови його переходу на інноваційний шлях розвитку, передбачає формування інвестиційно-інноваційної моделі, фінансування розвитку матеріально-технічної бази, поглиблення міжнародного співробітництва можливо в умовах, що склалися, створивши для України “новий план Маршалла” [10], про що в січні 2014 р. понад 40 вчених з різних країн світу звернулись до своїх урядів. На жаль, уряди країн не почули або не прислухалися до цього. План економічної допомоги “План Маршалла” був, по суті, першим елементом реальної європейської економічної інтеграції, передбачаючи скасування торговельних бар'єрів і створення інститутів координації економічної політики в межах Європи. Україні для цього необхідно швидко знайти “нового Маршалла” і наполегливо цей план реалізувати, при цьому в реалізації “нового плану Маршалла” для України повинні бути зацікавлені наші європейські партнери, тому що успіх України може мати велике значення для розвитку всієї Європи [9].

Таблиця 2

Виробництво, ЗТО, експорт, імпорт та внутрішні баланси основних харчових продуктів, млн дол. США, тис. т

Показники	2000р.	2010р.	2012р.	2013р.	2014р.	2014р.в % (разів) до:		
						2010р.	2012р.	2013р.
ЗТО України	29484	109000	151900	140276	106600	97,8	70,1	76,0
в т.ч. АПК	2576	16300	26100	25885	23400	143,6	89,6	90,4
в структ.ЗТО України, %	8,74	14,9	17,2	18,45	22,0	1,47	1,28	1,19
експорт, всього	14572	51400	68700	63312	53968	105	78,5	85,2
в т.ч. АПК	1581,9	10200	18200	17347	17017	166,8	93,5	98,1
в структ.експ.України,%	10,85	19,9	26,5	27,4	31,5	1,58	1,19	1,15
зовн.торгів.сальдо, всього в т.ч. АПК	616	-6200	-14540	-13652	1336	X	X	X
	587,4	4200	10300	8809	10600	2,52	1,03	1,20
зерно: вир-во	24454	39200	46200	63000	63800	1,63	1,38	1,01
експорт	1330	13900	27110	27100	32595	2,35	1,20	1,20
питома вага,%, у: вир-ві експорті	5,4	35,4	59	43	51,1	1,44	0,87	1,19
	7,8	24,2	38,5	36,7	38,5	1,59	0,0	1,05
внутр.баланс	24164	25430	19210	36040	31366	1,23	1,63	0,87
насіння олійних: вир-во	3521	8700	9600	13400	16238	1,87	1,69	1,21
експорт	913	2445	3130	3939	3839	1,57	1,23	97,5
питома вага,%, у: вир-ві експорті	25,9	28,1	32,6	29,4	23,6	0,84	0,72	0,80
	9,48	10,1	9,3	11,2	9,75	0,97	1,05	0,87
внутрішній баланс	2625	6298	7100	9529	12451	1,98	1,75	1,31
олія: вир-во	973	3572	4290	3600	4910	1,37	1,14	1,36
експорт	590	2863	3750	3365	4586,4	1,60	1,22	1,36
пит.вага,% у вир-ві	60,6	80,1	87,4	93,4	93,4	1,16	1,08	1,0
в експорті АПК	14,9	28,1	22,7	19,8	22,1	0,89	0,97	1,16
внутрішній баланс	437	1041,3	760	521	535,5	0,51	0,70	1,02
цукор: вир-во	1780	1808	2144	1265	2105	1,16	0,98	1,66
експорт	320	35,3	175	123	6,2	0,17	0,03	0,05
питома вага,%, у : вир-ві експорті	18	1,95	8,2	9,7	0,3	0,15	0,04	0,03
	6,7	0,15	0,01	0,38	0,02	X	X	X
внутрішній баланс	1780	2108	1970	1142	2110	100	107,1	1,84
молоко: вир-во	12700	11250	11390	11500	11191,6	0,99	0,98	97,3
експорт	101	153,63	147	138,5	112,9	0,73	0,77	0,81
питома вага, %,у: вир-ві експорті	0,79	1,57	1,3	1,2	1,0	0,63	0,77	0,83
	8,68	5,3	2,73	0,03	1,9	0,36	0,70	0,63
внутрішній баланс	12607	11133	11290	11424	11116	100	0,98	0,97
м'ясо: вир-во	1660	1900	1810	1900	1953	102,8	107,9	102,8
експорт	151,3	46,53	119	175,7	209,3	4,49	1,75	1,19
питома вага,%,у: вир-ві експорті	9,1	2,45	6,5	9,2	10,7	4,1	1,65	1,16
	12,3	0,88	1,7	2	2,2	2,5	1,29	1,1
Імпорт	22,3	348,85	403	301,66	190,4	0,54	0,47	0,62
Питома вага імпорту у внутр.балансі	0,8	15,84	22,2	14,9	9,8	0,57	0,44	0,66
Внутрішній баланс	1525	2202	2100	2026	1934,1	0,88	0,93	0,95

Джерело: розраховано з використанням звітів про стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2000-2014 рр. [12-13]

Виробництво основних видів продукції АПК за 1990-2014 рр. та прогноз на 2015-2020 рр. (млн т, гол.)

Показники	1990р.	2000р.	2010р.	2012р.	2013р.	2014р.	2014 р. У % до:					Прогноз	
							1990р.	2000р.	2010р.	2012р.	2013р.	2015р.	2020р.
Зерно	51	24,5	39,2	46,2	63	63,8	125,1	260	162,7	138	101,3	61	70
Цукрові буряки	44,3	13,2	13,7	18,3	10,75	15,6	35,2	118,2	113,9	86	145,1	22,1	30
Насіння соняшнику	2,57	3,46	6,8	8,4	11	10,1	393	291,9	148,5	120,2	91,8	13,1	14,35
Картопля	16,73	19,84	18,7	23,3	22,3	23,7	141,7	119,4	126,7	101,7	106,3	20,1	22,7
Овочі	6,66	5,82	8,1	10	9,9	9,6	144,1	164,9	118,5	96	97	9,1	10,72
Плоди, ягоди	2,9	1,45	1,7	2	2,3	2	69	137,9	117,6	100	87	2,18	3,12
Виноград	0,84	0,51	0,4	0,5	0,5754	0,436	50,7	109	87,2	86,2	75,8	0,449	0,657
М'ясо	4,36	1,66	2,06	1,7	1,9	1,95	44,7	117,47	94,66	114,7	102,6	2,67	3,44
Молоко	24,5	12,7	11,25	11,4	11,5	11,19	45,67	88,1	99,5	98,16	97,3	14,7	18,6
Яйця,млрд.шт.	16,3	8,8	16,96	19,1	19,6	20,16	123,7	229,1	118,7	105,5	102,9	19,25	19,75
Вовна (тис,т.)	29,8	3,4	4,2	4,2	4,2	4	13,4	117,6	95,2	95,2	95,2	5,8	8,2
Поголів'я ВРХ	24,6	9,4	4,74	4,504	4,549	3,87	15,7	43	39,4	85,2	85	6,08	7,5
в т. ч. корови	8,4	5	2,7	2,5	2,545	2,58	30,7	51,6	95,5	103,2	101,3	3,08	3,65
Свині	19,4	7,7	8,04	7,5	7,8	7,34	37,8	95,3	90,8	97,9	94,5	9,33	10,75
Вівці	8,4	1,9	1,8	1,7	1,9	1,368	16,2	72,0	76,0	80	72,0	2,02	2,24
Птиця	246	124	198	213,8	214	214,6	87,2	173,1	108,3	100,4	102,8	210,9	218,5

Джерело: розраховано з використанням моніторингів економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК за 1990-2014 рр. [13]

Таблиця 4

Експорт сільськогосподарської продукції України і втрати через зниження цін у 2014 р. порівняно з 2012 р.

Найменування продукції	2012 р.			2014 р.			Втрати на 1 т	Загальні втрати, млн \$	Світова ціна, \$/т		Втрати від диференціації цін; \$/т		Загальні втрати, млн \$	
	млн \$	тис. т	ціна 1 т	млн \$	тис. т	ціна 1 т			2012р.	2014р.	2012р.	2014р.	2012р.	2014р.
м'ясо та субпрод.	315,89	118,82	2659	382,38	209,3	1827	831	174	3139	2985	480	1158	57,03	242,37
в т. ч.: ялов. охол.	42,228	8,996	4694	23,808	6,411	3714	980	6,283	5208	3884	514	170	4,62	1,09
свинина охолодж., свіжа	926,4	20,21	4583	26,33	9,36	2813	1771	17	4958,5	3553	375,5	740	7,59	6,93
харчові субпрод	0,997	1,115	894	3,68	3,49	1056	–	–	1503	1432	609	376	0,68	1,31
м'ясо дом. птиці	145,2	18,65	1800	276,55	174,7	1583	217	37,9	2325	2348	525	765	9,79	133,65
молокопрод, всього	496,7	146,9	3381	324,1	112,9	2871	511	57,7	3673	2936	292	65	42,89	7,34
масло вершкове	2,89	0,679	4256	47,33	11,29	4194	57	0,58	4382	4258	126	64	0,09	0,72
яйце птиць	84,5	31,0	2726	158,4	59,3	2672	53	3,143	3061	2847	335	175	10,39	10,38
мед натуральний	31,11	13,34	2332	93,4	36,34	2571	–	–	4198	4836	1866	2265	24,89	82,31
Зернові злаки, всього	7008,4	27114	258	6558,1	32,595	201	57	1858	317	260	59	59	1599,73	1,92
в т. ч.: пшениця	2358,1	8679	271	2293	10545	217	54	569	324	281	53	64	460	675
жито	2,483	10,5	237	9,28	58,9	157	80	4,71	316	233	79	76	0,83	4,48
ячмінь	693,8	2,582	269	845,1	4169	202	67	279,3	319	271	50	69	0,13	287,66
кукурудза	3900	15631	249	3356	17558	191	58	1018	305	226	56	35	875,34	614,53
гречка	13,2	51,09	259	11,66	47,33	246	13	0,62	456	575	197	329	10,06	15,57
насіння олійних	170,3	3132	543	1659	3839	432	111	426	582	570	39	138	122,15	529,78
соя	701,9	1481	474	705,2	1676	420	54	9,5	549,6	460	75,6	40	111,96	67,04
насіння соняшнику	165,73	282,1	587	44,1	74	596	–	–	623	598	36	2	10,16	0,15
насіння рапсу	791,0	1298	609	873	2037	429	180	366,6	687	506	78	77	101,24	156,85
олія, всього	3974,4	3614	1099	3764	4586,4	820	280	1284,2	1285	870	186	50	672,20	229,32
спирт	161,9	112,2	1444	96,7	67,74	1427	17	1,15	4190	4736	2746	3309	308,1	224
Всього	*	*	*	*	*	*	*	6113,7	*	*	*	*	4429,9	3292,4

Джерело: статистика ФАО та звіти стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2012-2014рр. [11 – 12]

З аналізу таблиці 5 видно, що АПК України за 2005 – 2014 рр. збільшив зовнішньоторговельний обіг з країнами ЄС у 3,5 рази, експорт – у 4,5 разів та імпорт у 2,57 рази при зростанні додатнього зовнішньоторговельного сальдо аграрної продукції у 48,8 разів. Питома вага ЗТО України з країнами ЄС у 2014 р. склала 33%. Питома вага ЗТО, експорту та імпорту АПК України з країнами СНД знизилась у 2014 р. в порівнянні з 2005 р. відповідно в 2,53; 2,83; 2,0 рази і склала 14,2%; 15,1%; 12%.

Таким чином, Європейський Союз знаходиться “біля наших воріт” і навіть якби ми не хотіли йти до нього – він уже навколо нас, тому цілком логічно, щоб “новий план Маршалла” враховував потреби України саме в контексті нещодавно ратифікованої Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС [10, с. 25].

Основним принципом інтеграції в цивілізоване європейське суспільство є проведення активної політики добросусідства і регіонального співробітництва. При цьому саме регіональне співробітництво акцентує увагу на механізмах зміцнення добросусідських зв'язків, тому що покликано наповнити ці відносини постійно зростаючим потенціалом взаємодії і взаємозалежності. Таке співробітництво виступає у якості феномена, що функціонує і розвивається в наступних основних напрямках: співробітництво між країнами, між окремими регіонами держав і транскордонне співробітництво прикордонних територій – “єврорегіонів”, які покликані стимулювати не тільки економічний розвиток і життєвий рівень держав, але і перетворитись в інструмент захисту, що сприяє об'єднанню Європи та послаблює небезпеку нових розділяючих ліній на континенті. На думку одного із провідних західних аналітиків – Любіна, “величезна кількість часу, ресурсів і праці, які необхідно мобілізувати, щоб адекватно справитись з наслідками глобалізації та зовнішньої агресії, обумовлює необхідність існування вільних міжнародних механізмів для ведення діалогу між членами урядів і їх кооперації з певними цілями” [2, с. 162-163].

З посиленням інтеграційних процесів значно зростуть масштаби конкуренції, а переваги суб'єктів економічної діяльності будуть визначатися не тільки якістю і ціною продукції, але і ступенем оптимізації товаропотоків. В умовах високоінтегрованих економічних союзів зростатимуть процеси стимулювання депресивних зон з боку національних і наднаціональних структур з метою досягнення постійності окраїнної регіональної моделі, а формування спільного європейського економічного простору у значній мірі допоможе нівелювати регіональні диспропорції в країнах Євросоюзу.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується наявністю двох глобальних парадигм “Номо економікус” та “Номо соціологікус”, на базі яких у першій половині ХХІ століття буде базуватись нова регіональна парадигма, що в ЄС буде базуватись на європейських принципах регіоналізму: субсидарності, компліментарності, програмованості, які будуть імплементувати у регіональні стратегії країн-учасників і країн, які будуть входити у спільний європейський економічний простір [3, 4]. Як показують наші дослідження, пріоритетними в АПК України мають виступати три формати кластерів, що визначається в економічній літературі як індустріальний комплекс, сформований на базі територіальних концентрацій сіток спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, зв'язаних технологічним ланцюжком та виступаючи альтернативою секторіальному підходу [5, с. 5]. При формуванні кластера, всі виробництва в ньому надають один одному підтримку і зиск розповсюджується по всіх напрямках зв'язків. Кластери конкурентоспроможних галузей, які досягають успіху, уявляються у вигляді вертикального ланцюжка, що складається з великої кількості послідовних ступенів і з галузей, що забезпечують устаткуванням й іншими спеціалізованими ресурсами. Утворення кластерів прискорює процес в окремо взятих галузях, призводить до спалаху інновацій та зміцнює здатність конкурувати на світовому ринку [6, 7].

Таблиця 5

Динаміка структури експорту-імпорту продукції АПК між Україною та інтеграційними угрупованнями країн світу, млн дол. США

Показники	2000 р.				2005 р.				2010 р.				2014 р.				Експорт АПК 2014 р.(разів) до:			Імпорт 2014р. до 2010р., разів
	ЗТО	Експорт	Імпорт	Сальдо	ЗТО	Експорт	Імпорт	Сальдо	ЗТО	Експорт	Імпорт	Сальдо	ЗТО	Експорт	Імпорт	Сальдо	2000 р.	2005 р.	2010 р.	
Всього	2576	1582	994	587	7539	4669	2870	1799	16285	10234	6051	4184	23444	17017	6426	10591	6.7	2.27	1.03	1.06
Країни: СНД	986	803	182	621	2679	2011	668	1343	4494	3571	923	2648	3337	2568	769	1799	3.2	1.28	0.72	0.83
%	38	51	18	*	36	43	23	75	28	35	15	63	14.2	15.1	12	17	*	*	*	*
в т.ч. Росія	740	634	106	529	1874	1416	459	957	2563	1936	626	1310	1613	983	631	352	1.55	0.69	0.51	0.0
%	75	79	58	85	70	70.5	16	53	57	54	68	49	48	38	82	19.6	*	*	*	*
Балтії	62	43	22	21	280	211	69	153	228	142	85	57	279	211	69	142	4.9	0.0	1.5	0.0
%	2.4	2.7	2.2	3.6	3.7	4.5	2.4	8.5	1.4	1.38	1.4	1.4	1.2	1.2	1.1	1.34	*	*	*	*
ЄС	*	*	*	*	2165	1105	1059	46	4433	2124	2309	1850	7691	4968	2723	2245	*	4.5	2.34	1.1
%	*	*	*	*	28.7	23.7	3.7	2.4	27.2	20.7	38.2	-185	33	29	42	21	*	*	*	*
Азії	*	*	*	*	*	*	*	*	4165	3042	1123	1919	7775	6556	1219	5337	*	*	2.15	1.08
%	*	*	*	*	*	*	*	*	26	30	19	46	33	38	19	50.4	*	*	*	*
Африки	*	*	*	*	517	424	93	332	1709	1381	328	1053	2863	2563	301	2261	*	6.0	1.86	0.92
%	*	*	*	*	6.9	2.9	3.2	18.4	10.5	13.5	5.4	25	12	15	4.6	21	*	*	*	*
Інші	1528	736	790	- 37.5	1898	922	981	168	1173	900	1083	- 1251	1778	362	1414	-1020	23.1	18.4	18.9	1.3
%	59.3	46.5	79.5	*	25.2	19.7	34	9.3	7.2	8.8	18.0	*	7.6	2.1	22	*	*	*	*	*

Джерело: розраховано з використанням звітів про стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2000-2014 рр. [12].

Як показує світова практика, функціонування найбільш успішних економічних систем, високу конкурентоспроможність і стабільне економічне зростання забезпечують фактори, що стимулюють розповсюдження нових технологій [8], що і необхідно для розвитку економіки України і АПК.

Висновки. Україна свідомо зробила свій вибір на користь європейської інтеграції і робить все можливе для того, щоб стати асоційованим членом Європейського Союзу. Об'єктивно обумовлена логіка сучасного світового розвитку активізує тенденції інтеграції національних економік. Ядром загальноєвропейської інтеграції є Європейський Союз. Інтеграція України в ЄС – це переміщення її з периферії в ядро світової економіки. Нееквівалентний зовнішньоекономічний обмін між ядром світової економіки, яким є ЄС та периферією, куди віднесено Україну розвинутими країнами світу, характеризується втягуванням периферійних країн у пастку сировинної спеціалізації та зовнішньої заборгованості. Європейська інтеграція для України – це залучення іноземних інвестицій, сучасних технологій, підвищення конкурентоспроможності українських товарів і послуг, розширення експортно-імпортних операцій, для чого необхідно нарощувати виробництво конкурентоспроможної продукції. Україна і її АПК за 2000-2014 рр. поступово нарощували виробництво ВВП, яке зросло у 2014 р. в порівнянні з 2000 р. в 4,22 рази, з них продукція АПК – в 1,91 разів, що сприяло розширенню експорту України в 3,7 рази, з них продукції АПК – в 6,7 разів, які в структурі ВВП в 2014 р. склали відповідно 42,1% та 79,9% з коефіцієнтами покриття 1,025 і 2,65 відповідно. Експорт продукції АПК до країн ЄС зріс за 2005-2014 рр. у 4,5 рази, імпорт – в 2,57 разів. По питомій вазі ЗТО та експорту продукції АПК в країни ЄС вони складають 33 і 29% відповідно, зайнявши перше місце у цих видах діяльності.

Всупереч логіці теоретичних тверджень щодо можливості інтегрування країни в міжнародні структури лише при умові високого рівня розвитку, практика прийняття в інтеграційний процес ЄС недостатньо розвинутих країн 1973-2010 рр. сприяла значному зростанню їх розвитку і перетворенню в найбільш розвинуті країни (Ірландія, Естонія, Польща). У процесі інтеграції зростає економічна взаємозалежність держав, при цьому рівень регіональної взаємозалежності держав є вищим від міжрегіонального і держави залишають за собою право впливати на процеси у випадках виникнення військових і економічних загроз.

Список використаних джерел:

1. Губенко В.І. Глобалізаційні детермінанти розвитку світової та національної економіки України / В.І. Губенко// Стратегія розвитку України в глобальному середовищі. збір. наук. праць.– Сімферополь-Ялта. – 2012. – с. 11
2. Lubin, M. The Routinization of Cross-Border Interactions: An Overview of NEG/ECP Structures and Activities. In: Broun, D., Earl, H. (eds.) States and Provinces in the International Economy. Berkeley: University of California (Institute of Governmental Studies Press(1993)).
3. Чужиков В. І. Регіональні інтеграційні стратегії постсоціалістичних країн Європи. – К. : "Кадри", 2003. - 297 с.
4. Європейська інтеграція та Україна / за ред. В.Є. Новицького, Т.М. Пахомової, В.І. Чужикова. Навчально-методичний посібник. – К.: Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України Міністерство закордонних справ ФРН, тов-во К.Дуйсберга (ФРН) – 2012. – 480 с.
5. Cluster specialization patterns and innovation styles. - Den Haag, 1998. - P.5.
6. Toleno J.A. Propis des Filieres Industrielles. – Revue d'Economie Industrielle. -V. 6. - 1978. - .№ 4. - P. 149-158.
7. Soulie D. Filieres de Production et Integration Vertical.- Annales des Mines, Janvier 1989.- P. 21-28.

8. Миграян А. А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров в странах с переходной экономикой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.krsu.edu.kg/vesnik/v3/a15.html>
9. Wawro J. Plan Marshalla dla Ukrainy, czy Ukraincow?/ Salon 24 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://jurekw.salon24.pl/564043,plan-marshalla-dla-ukrainy-czy-dla-ukraincow/>
10. Шаров О. М. Вихід з кризи: уроки "плану Маршалла" та перспективи для України / О. М. Шаров // Економіка України. - 2014. - № 12. - С. 20-28.
11. Статистика ФАО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://faostat3.fao.org>
12. Звіти про стан зовнішньоекономічних відносин в системі агропромислового комплексу України за 2000-2014рр.
13. Моніторинг економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК за 1990-2014 рр.